

Artykuł pochodzi z archiwalnych zasobów firmy EKO-KONSULT sp. z o.o. 80-557 Gdańsk,
ul. Narwicka 6.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Korzystanie za zgodą firmy EKO-KONSULT biuro@ekokonsult.pl

Kwartalnik „Problemy Ocen Środowiskowych” wydawany cyklicznie w latach 1998 – 2012, przez EKO-KONSULT był jedynym wydawnictwem w Polsce, poświęconym wyłącznie ocenom środowiskowym planowanych inwestycji oraz strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko. Dla praktyków OOS, ale również dla osób początkujących może nadal stanowić wartościowe źródło wiedzy np. w zakresie prezentowanych case study i przeglądu stosowanych metodyk - w tym kontekście znaczna część artykułów zachowuje sporo aktualności.

Marcin Gawlicki, Bogna Lipińska, Aleksandra Sas-Bojarska

Ochrona dóbr kultury w procedurze OOS

Przestrzeń jaka nas otacza jest naturalnym polem zamierzeń inwestycyjnych oraz różnego rodzaju „operacji”, w których biorą udział takie podmioty jak: właściciel, użytkownik oraz decydent w postaci samorządu lokalnego i administracji państwowej. Ich cele i oczekiwania dotyczące sposobu zagospodarowania przestrzeni mogą różnić się między sobą. Rodzi to

pewne konflikty, które dla dobra harmonijnego rozwoju województwa, powiatu czy gminy należy umieć w odpowiedzialny sposób rozwiązać. Aby zatem móc wybierać najlepsze z możliwych rozwiązań pojawiających się problemów i pogodzić różne interesy, koniecznością staje się kompleksowa i najbardziej aktualna wiedza dotycząca potencjalnych skutków podjętej decyzji. Jednym z narzędzi dających takie możliwości jest zapisana w obowiązującym w Polsce prawie - procedura ocen oddziaływania na środowisko obejmująca m. in.:

- prognozy skutków wpływu ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze, oraz
- oceny oddziaływania na środowisko:
 - na etapie uzyskania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (OOS inwestycji);
 - na etapie uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę (OOS projektu budowlanego).

Procedura OOS jest narzędziem umożliwiającym podejmowanie racjonalnych decyzji, mających swoje skutki w przestrzeni, a więc również w środowisku kulturowym. Daje ona wszystkim instytucjom oraz osobom zainteresowanym ocenianą działalnością (w tym władzom podejmującym decyzję, opiniującym, inwestorowi oraz społeczeństwu) kompleksową i bogatą informację o potencjalnych implikacjach środowiskowych wynikających z realizacji i funkcjonowania inwestycji (planu, programu, polityki). Umożliwia w ten sposób podjęcie decyzji świadomej i wyważonej, co zazwyczaj pozwala pogodzić różne cele i interesy poszczególnych grup uwikłanych w proces inwestycyjny, mając na uwadze również, a w niektórych przypadkach przede wszystkim, uwarunkowania środowiskowe, w tym potrzebę ochrony wartości tkwiących zarówno w środowisku przyrodniczym, jak i kulturowym.

W szczególności procedura OOS dostarcza informacji na temat:

- planowanej działalności oraz możliwych rozwiązań wariantowych;
- zagrożonego środowiska;
- wielkości i znaczenia oddziaływań środowiskowych, zarówno negatywnych, jak i pozytywnych;
- niezbędnych środków i działań minimalizujących potencjalne oddziaływania negatywne;
- preferencji dla wyboru najlepszego z punktu widzenia ochrony środowiska wariantu;
- zaleceń dotyczących realizacji i funkcjonowania inwestycji.

Wszystkie te informacje dają podstawę do identyfikacji podstawowych zagrożeń, wyboru najlepszego wariantu oraz określenia działań niezbędnych dla ochrony istniejących zasobów, a więc tworzą podstawę rozwoju zrównoważonego, łączącego potrzeby zarówno społeczno-gospodarcze, jak i wynikające z konieczności ochrony wartości środowiskowych.

W niniejszym artykule zostało opisane zagadnienie miejsca ochrony dóbr kultury w ocenach oddziaływania na środowisko. Treść artykułu jest próbą odpowiedzi na pojawiające się często wątpliwości dotyczące określenia procedur postępowania w procesie oceny oddziaływania na środowisko kulturowe. Obowiązująca ustawa o ochronie dóbr kultury głosi bowiem, że „**Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli**” (*ustawa o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 roku z późniejszymi zmianami. rozdz.1, art.1.1.*), a więc w procesie przygotowania inwestycji konieczne jest rzetelne i szczegółowe rozpatrywanie zagadnienia ochrony dóbr kultury na równi z zagadnieniami ochrony środowiska przyrodniczego w ocenach oddziaływania na środowisko.

Przedmiot ochrony

Ochronie prawnej jako dobro kultury podlegają w myśl ustawy (rozdz.II, art.4) następujące dobra kultury, zwane „zabytkami”:

- „1) wpisane do rejestru zabytków,
- 2) wpisane w muzeach do inwentarza i wchodzące w skład bibliotek, z wyjątkiem materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego, których ochronę regulują odrębne przepisy,
- 3) inne, jeżeli ich charakter zabytkowy jest oczywisty, o ile nie podlegają ochronie na podstawie odrębnych przepisów.”

Pod względem rzeczowym i merytorycznym (rozdz.II, art.5) przedmiotem ochrony jako „dobro kultury” są:

- „1) dzieła budownictwa, urbanistyki i architektury, niezależnie od ich stanu zachowania, jak historyczne założenia urbanistyczne miast i osiedli, parki i ogrody dekoracyjne, cmentarze, budowle i ich wnętrza wraz z otoczeniem oraz zespoły budowlane o wartości architektonicznej, a także budowle mające znaczenie dla historii budownictwa;
- 2) obiekty etnograficzne, jak typowe układy zabudowy osiedli wiejskich i budowle wiejskie szczególnie charakterystyczne oraz wszelkie urządzenia, narzędzia i przedmioty będące świadectwem gospodarki, twórczości artystycznej, pojęć, obyczajów i innych dziedzin kultury ludowej;
- 3) dzieła sztuk plastycznych - rzeźby, malarstwa, dekoracji, grafiki i iluminatorstwa, rzemiosł artystycznych, broni, strojów, numizmatyki i sfragistyki;
- 4) pamiątki historyczne, jak militaria ruchome, pola bitew, miejsca upamiętnione walkami o niepodległość i sprawiedliwość społeczną, obozy zagłady oraz inne tereny, budowle i przedmioty związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi lub działalnością instytucji i wybitnych osobistości historycznych;
- 5) obiekty archeologiczne i paleontologiczne, jak ślady terenowe pierwotnego osadnictwa i działalności człowieka, jaskinie, kopalnie prądziejowe, grodziska, cmentarzyska, kurhany oraz wszelkie wytwory dawnych kultur;
- 6) obiekty techniki i kultury materialnej, jak stare kopalnie, huty, warsztaty, budowle, konstrukcje, urządzenia, środki transportu, maszyny, narzędzia, instrumenty naukowe i wyroby szczególnie charakterystyczne dla dawnych i nowoczesnych form gospodarki, techniki i nauki, gdy są unikatami lub wiążą się z ważnymi etapami postępu technicznego;
- 7) rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody;
- 8) materiały biblioteczne, jak rękopisy, autografy, iluminacje, starodruki, pierwodruki, druki-unikaty i inne cymelia, mapy, plany, nuty, ryciny, inne zapisy obrazu lub dźwięku, instrumentaria, oprawy, jeżeli nie wchodzą w skład narodowego zasobu archiwalnego;
- 9) kolekcje i zbiory posiadające wartość artystyczną lub historyczną jako całość, niezależnie od rodzaju i wartości poszczególnych składników;
- 10) pracownie i warsztaty wybitnych twórców i działaczy, jak również dokumenty i przedmioty związane z ich życiem i działalnością;
- 11) inne przedmioty nieruchome i ruchome, zasługujące na trwałe zachowanie ze względu na ich wartość naukową, artystyczną lub kulturalną;
- 12) krajobraz kulturowy w formie ustanawianych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych.”

Jak z tego wynika bardzo wiele przejawów działalności człowieka uznano za dobro kultury, a część z nich z pewnością znajdzie się w obszarze wpływów współcześnie realizowanych inwestycji oraz działań pozainwestycyjnych. OOS musi więc pomóc określić potencjalny wpływ (zagrożenie) na bardzo wiele elementów środowiska i form jego zagospodarowania,

aby nie przeoczyć żadnej tkwiącej w nim wartości kulturowej oraz określić odpowiednie środki i działania łagodzące wpływy negatywne, aby zminimalizować potencjalne straty.

Organy i instytucje zajmujące się ochroną dóbr kultury

Naczelny nadzór nad ochroną dóbr kultury zgodnie z ustawą należy do ministra właściwego do spraw kultury. Generalny Konserwator Zabytków, który jest centralnym organem administracji rządowej, przy pomocy Urzędu Generalnego Konserwatora Zabytków, kieruje Służbą Ochrony Zabytków (Schemat nr 1). W rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Służby Ochrony Zabytków, organem właściwym jest, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, wojewódzki konserwator zabytków i jako organ wyższego stopnia Generalny Konserwator Zabytków.

Ochronę dóbr kultury na obszarze województwa sprawuje wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego konserwatora zabytków, jako kierownika wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej. Wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może tworzyć delegatury wojewódzkiego oddziału Służby Ochrony Zabytków, a także na wniosek lub za zgodą wojewódzkiego konserwatora zabytków może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów położonych na terenie województwa. Ochronę dóbr kultury w zakresie określonym ustawą oraz innymi przepisami, sprawują również jednostki samorządu terytorialnego.

GKZ oraz podległe mu instytucje centralne oraz WKZ posiadają zasób informacji o środowisku kulturowym w postaci ewidencji, wykazów, rejestrów, a także specjalistycznych dokumentacji dotyczących obiektów bądź obszarów o wartościach kulturowych.

Ważnymi informacjami są także zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, gdzie uwidocznione są: obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków, strefy ochrony konserwatorskiej, rezerwy archeologiczne, strefy ochrony archeologicznej i inne obszary podlegające ochronie ze względu na swoje wartości kulturowe. W planach zawarte są także szczegółowe zapisy dotyczące konkretnych miejsc i obszarów. Informacje o zasobie dóbr kultury zawierać również powinny studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, które uzyskały wcześniej akceptację wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tak więc w celu poznania problematyki ochrony dóbr kultury oraz zasad ochrony konserwatorskiej, należy przede wszystkim skorzystać z:

- rejestru zabytków prowadzonego przez odpowiedniego wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ewidencji konserwatorskiej różnego rodzaju (fiszki adresowe, zielone karty, białe karty, ewidencje zabytkowych założeń zieleni, ewidencje cmentarzy);
- zapisów w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- zapisów w „Studiach uwarunkowań ...”;
- dokumentacji architektoniczno-konserwatorskich dla obiektów i ich zespołów;
- dokumentacji urbanistyczno-konserwatorskich dla układów urbanistycznych;
- dokumentacji ruralistyczno-konserwatorskich dla układów ruralistycznych;
- innych opracowań specjalistycznych zgodnie z potrzebą.

Skorzystanie z podanych powyżej źródeł informacji, wnikliwe rozpoznanie zasobu kulturowego i zaznajomienie się z intencjami w zakresie ochrony dóbr kultury i prowadzoną polityką konserwatorską powinno być obowiązkowym materiałem wyjściowym dla biegłego opracowującego ocenę oddziaływania na środowisko kulturowe.

Przepisy prawne

Narzędziami ochrony dóbr kultury są odpowiednie przepisy prawne (ustawy, rozporządzenia i zarządzenia odpowiednich ministrów lub Rady Ministrów), z których najistotniejsze to:

- Ustawa o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 roku z późniejszymi zmianami;
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1994 roku o zasadach i trybie udzielania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach oraz prac archeologicznych i wykopaliskowych, warunkach ich prowadzenia i kwalifikacjach osób, które mają prawo prowadzenia tej działalności;
- Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1997 roku w następujących punktach:

Art. 1. ust. 2. W zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza: (...)

*4) wymagania **ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury.***

Art. 6. ust. 4. W Studium (uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy) uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z: (...)

*2) występowania obiektów i terenów **chronionych** na podstawie **przepisów szczególnych**¹*

*3) stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i **kulturowego**, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej.*

Art. 6. ust. 5. W studium określa się w szczególności:

*1) obszary objęte lub wskazane do objęcia **ochroną na podstawie przepisów szczególnych.***

Art. 10. ust. 1. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb: (...)

*4) granice i zasady gospodarowania terenów lub obiektów podlegających **ochronie**,*

*8) szczególne warunki zagospodarowania terenów, w tym zakaz zabudowy wynikające z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego, **kulturowego** i zdrowia ludzi, prawidłowego gospodarowania zasobami przyrody oraz ochrony gruntów rolnych i leśnych.*

Art. 39. ust. 4. Decyzje, o których mowa w ust. 1 i 2 (o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu) wydaje się po uzgodnieniu z: (...)

*4) wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych **ochroną konserwatorską.***

Dodatkowo działania na rzecz ochrony dóbr kultury występują w ustawach:

- Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska z dnia 31 stycznia 1980 roku z późniejszymi zmianami, w następujących punktach:

*Art. 1. ust. 2. Środowiskiem w rozumieniu ustawy jest ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze, świat roślinny i zwierzęcy, a także **krajobraz**, znajdujących się zarówno w stanie naturalnym, jak też przekształconych w wyniku **działalności człowieka.***

Art. 3. Ilekroć w ustawie jest mowa o: (...)

*7) walorach krajobrazowych środowiska - rozumie się przez to wartości ekologiczne, estetyczne, widokowe i **kulturowe** terenu i związanych z nim elementów przyrodniczych ukształtowanych przez siły przyrody lub w wyniku **działalności człowieka.***

¹ a więc dotyczących m.in. ochrony dóbr kultury

- Art.48. ust.3. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.*
- Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 roku w następujących punktach:
 - Art.2. ust.2. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności: (...)*
 - 3) o ochronie dóbr kultury - w odniesieniu do obiektów zabytkowych i obszarów objętych ochroną konserwatorską.**
 - Art.4. Obiekt budowlany i związane z nim urządzenia należy projektować w sposób zapewniający formę architektoniczną dostosowaną do krajobrazu i otaczającej zabudowy.*
 - Art.5. ust.1. Obiekt budowlany należy projektować, budować, użytkować i utrzymywać zgodnie z przepisami, w tym techniczno-budowlanymi, obowiązującymi Polskimi Normami oraz zasadami wiedzy technicznej, w sposób zapewniający: (...)*
 - 5) ochronę dóbr kultury.**
 - Art.30. ust.3. Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o których mowa jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować: (...)*
 - 2) pogorszenie stanu środowiska lub dóbr kultury.**
 - Art.32. ust.1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, uzgodnień, pozwoleń lub opinii innych organów.*
 - Art.39. ust.1. Odbudowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja, remont lub rozbiórka obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji pozwolenia na budowę, uzyskania zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.**
 - Art.39. ust.2. W stosunku do obiektów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pozwolenie na budowę może być wydane przez właściwy organ, po wyrażeniu opinii przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.**

Ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 roku określa tryb postępowania przy podziale nieruchomości. W sprawie podziału nieruchomości (geodezyjnego wydzielenia działek) wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję (zezwolenie lub odmowa zezwolenia) na mocy art.27 ust.1 i 3 ustawy o ochronie dóbr kultury.

W związku z procesem przekształceń własnościowych w naszym kraju, odpowiednie przepisy mające na celu ochronę dobra kultury zostały wprowadzone również w ustawie dotyczących działalności Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Regulują to m.in. ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa z dnia 19 października 1991 roku oraz odpowiednie rozporządzenia do tej ustawy.

Treść zawarta w powyższych rozporządzeniach mówi o konieczności przedstawienia przez kandydatów na nowych użytkowników zabytkowych obiektów i nieruchomości uzgodnionego pozytywnie z konserwatorem zabytków programu funkcjonalnego dla wyżej wymienionych obiektów i nieruchomości pod rygorem niedopuszczenia do przetargu.

Dodatkowymi narzędziami prawnymi umożliwiającymi ochronę i racjonalne zarządzanie i gospodarowanie chronionym zasobem dziedzictwa kulturowego jest także wspomniana na wstępie procedura OOS określona m.in. w rozporządzeniach:

- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 14 lipca 1998 roku w sprawie określenia rodzajów inwestycji szczególnie szkodliwych dla

środowiska i zdrowia ludzi albo mogących pogorszyć stan środowiska oraz wymagań, jakim powinny odpowiadać oceny oddziaływania na środowisko tych inwestycji w następujących punktach:

§3. ust.1. Oceny oddziaływania na środowisko inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi albo mogących pogorszyć stan środowiska, sporządzane na etapie uzgadniania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, powinny spełniać następujące wymagania:

1) określać oddziaływanie inwestycji na następujące elementy **środowiska**: ludzi, świat zwierzęcy i roślinny, powietrze, powierzchnię ziemi i glebę, wody powierzchniowe i podziemne, złoża kopalin, klimat, **krajobraz, dobra materialne i dziedzictwo kultury, z uwzględnieniem ich wzajemnych powiązań i oddziaływań,**

2) uwzględniać **stan środowiska** w powiązaniu z istniejącym i planowanym zagospodarowaniem terenu z punktu widzenia nakładania się negatywnych oddziaływań na środowisko,

ust.2. Oceny, o których mowa w ust.1, powinny uwzględniać:

2) opis stanu **środowiska i sposobu zagospodarowania terenu** na obszarze potencjalnego oddziaływania inwestycji,

4) oszacowanie przewidywanych oddziaływań bezpośrednich, pośrednich i krótkotrwałych, odwracalnych i nieodwracalnych inwestycji na poszczególne elementy **środowiska** i zdrowie ludzi oraz planowane i **istniejące zagospodarowanie terenu,**

6) oddziaływanie inwestycji przy zastosowaniu środków minimalizujących negatywny wpływ na zdrowie ludzi i poszczególne elementy **środowiska** oraz planowane i **istniejące zagospodarowanie terenu** w obszarze potencjalnego jej oddziaływania,

9) ochronę interesów osób trzecich;

- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 9 marca 1995 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinna odpowiadać prognoza skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze w następujących punktach:

§1. ust.1. Prognoza skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze, zwana dalej „prognozą”, powinna spełniać następujące wymagania:

2) określać skutki wpływu realizacji ustaleń projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na takie elementy środowiska, jak: powietrze, powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody powierzchniowe i podziemne, klimat, ludzie, świat zwierzęcy i roślinny oraz **krajobraz, we wzajemnym powiązaniu.**

Jak wynika z wyżej cytowanych ustaw i rozporządzeń, istnieje wiele instrumentów prawnych dla ochrony środowiska kulturowego zawartych w regulacjach dla różnych dziedzin działalności człowieka. Świadczy to o uznaniu przez parlament konieczności ochrony środowiska kulturowego i o tym, jak ważnym elementem planowej działalności człowieka jest ochrona i odpowiednie traktowanie dóbr kultury.

Także w przypadku ocen oddziaływania na środowisko - w myśl Dyrektywy 85/377 EEC - określenie **środowisko** rozumiane jest jako: ludzie, flora, fauna, gleba, wody, powietrze, klimat, krajobraz, interakcje pomiędzy wyżej wymienionymi oraz aspekty materialne i **dziedzictwo kulturowe.**

Warto zatem pamiętać, że na wielu etapach każdej prowadzonej działalności - planistycznej, projektowej bądź inwestycyjnej - będziemy się spotkać z uwarunkowaniami (ograniczeniami lub wskazaniem) z zakresu ochrony dóbr kultury i konieczne będzie kontrolowanie zgodności naszych działań z tymi uwarunkowaniami. Narzędziem, które nam to umożliwi jest właśnie procedura zwana oceną oddziaływania na środowisko kompleksowo opisująca

inwestycję (w aspekcie niezbędnych uwarunkowań), jej potencjalne oddziaływania na środowisko (w tym dobra kultury) oraz zalecane środki łagodzące.

Dobrze wykonana ocena oddziaływania na środowisko, rzetelnie wykorzystująca wszelkie informacje o zasobie dóbr kultury jest instrumentem wielce przydatnym instytucjom i organom administracyjnym biorącym udział w procesie decyzyjnym.

Procedura postępowania w zakresie ochrony dóbr kultury

Procedura OOS jest wieloetapowym i skomplikowanym zadaniem, angażującym w kolejnych krokach wielu uczestników - inwestora, projektanta, licznych ekspertów z różnych dziedzin nauki, instytucje oraz organy opiniujące, organizacje społeczne, w tym ekologiczne i wreszcie zainteresowane społeczeństwo. Oprócz kroków prawno-administracyjnych, ukazanych na schemacie nr 2, następują kolejno: opis proponowanych działań, identyfikacja możliwych wariantów, określenie skali i zakresu studiów środowiskowych, prognoza potencjalnych oddziaływań wynikających z realizacji i funkcjonowania przedsięwzięcia na poszczególne elementy środowiska, w aspekcie ich wielkości i znaczenia, ocena porównawcza wariantów pod kątem znaczenia oddziaływań środowiskowych nimi powodowanych, wskazanie wariantu preferowanego, określenie środków łagodzących oraz zaleceń dotyczących monitoringu, wymogów realizacyjnych i związanych z funkcjonowaniem inwestycji. Szczegółowość i zakres poszczególnych etapów zależą od skali i charakteru inwestycji oraz rodzaju i wrażliwości narażonego środowiska. Jest to określane każdorazowo przez grupę rzeczoznawców przeprowadzających ocenę, posiadających odpowiednie uprawnienia, w początkowej fazie procesu.

Podsumowanie i wnioski na przyszłość

Mogłoby się wydawać, że wymagana procedura ocen wpływu na środowisko jest jeszcze jednym ze zwykłych, „urzędniczych” narzędzi porządkujących (utrudniających?) współczesną działalność człowieka. Otóż nie jest to narzędzie zwykłe. Zawiera w sobie bowiem element **p r z e w i d y w a n i a**, a więc **ś w i a d o m o ś c i s k u t k ó w** podejmowanych decyzji. Powinna więc być wspaniałym narzędziem chroniącym środowisko przed nieodwracalnymi, niekorzystnymi lub wręcz szkodliwymi zmianami.

Stan otaczającego nas krajobrazu jest swoistego rodzaju „notą”, oceną wystawianą gospodarzom danego obszaru za kulturę użytkowania przestrzeni. Każde bowiem działanie człowieka w większym lub mniejszym zakresie pozostawia ślad materialny w przestrzeni, kształtując, a więc także zmieniając krajobraz. Ponieważ dobra kultury są jednym z elementów krajobrazu, a sposób ich rozmieszczenia w przestrzeni jest cenną wartością kulturową, „nota” wystawiana przez krajobraz obejmuje także sposób odnoszenia się do tych wartości.

Ścisły związek między wartościami materialnymi i niematerialnymi, przyrodniczymi i kulturowymi odzwierciedla piękne powiedzenie dotyczące ekologii, że jest to *kultura współżycia człowieka ze środowiskiem*. Dewiza ta powinna być stale obecna przy wszystkich poczynaniach współczesnego człowieka. Oceny oddziaływania na środowisko, dzięki umożliwieniu poznawania tych wartości, stopnia ich zagrożenia, sposobów ochrony oraz aktywizowaniu i kształtowaniu prośrodowiskowych postaw użytkowników przestrzeni, ułatwiają realizację tej dewizy.

Dr inż. arch. Marcin Gawlicki,
Dr inż. arch. Bogna Lipińska
Dr inż. arch. Aleksandra Sas-Bojarska
Politechnika Gdańska,
Wydział Architektury